

Pensament literari català: reflexions crítiques

«Puix que parla català, *vejam què diu*»
(Joan Fuster)

Del tot diversos i singulars, els assaigs que s'apleguen en aquest dossier monogràfic presenten tanmateix algunes característiques en comú, que no per òbvies cal deixar de ressenyar. D'entrada, tots ells se situen feliçment ja molt lluny del clos filològic, historicista, positivista, bio-bibliogràfic i taxonòmic que va definir durant algunes dècades el to dominant en els estudis literaris catalans. Eren uns anys marcats per les urgències històriques dels discursos del resistencialisme i de la normalització. Es tractava de suplir les mancances mirant d'ignorar-les, buscant equiparacions legitimadores amb etiquetes internacionals: endreçant, perioditzant i destriant per tal de canonitzar el relat literari més adient a les necessitats peremptòries del país. Se li atorgava a la literatura una càrrega simbòlica que aparentment l'encimbellava, però que a la pràctica la corsecava, la instrumentalitzava i la connotava davant dels lectors potencials.

Ara de tot allò en perviuen tot just alguns ecos fantasmals. En el revers de la merceria literària, plena de calaixos, d'etiquetes i de capsetes endreçades, ja hi havia qui amb bon criteri crític anava a la seva (com per exemple Joan Fuster) i també qui provava d'importar les fascinacions més *à la page* de la teòrica internacional, de vegades amb propostes esquemàtiques i mimètiques, amb més bona voluntat que resultats plausibles, i amb una certa tendència a generar uns argots inextricables, que envernissaven la literatura amb capes d'opacitat auto-referencial.

El que abans havien estat provatures, veus èpiques i aïllades, tendències marginals, rars grups de recerca innovadors i lúcides mirades llunyanes de la catalanística més airejada, ara comença a marcar el to general. En tots els articles d'aquests dossier hi batega una tensió teòrica que situa les reflexions estètiques, crítiques i polítiques que s'hi plantegen just al mig de converses més àmplies i transversals. Sense desdibuixar-ne els contorns, les lectures, els debats, els llibres i els autors que s'hi convoquen es projecten cap a marcs interpretatius que en d'altres contrades també fan conversa. No ens cal patir, però, que ens haguem de perdre en cap no-lloc boirós, plastificat i presumptament cosmopolita. Arrelant-se en la concreció, depassen

els marcs de la literatura catalana com a raresa i curiositat a desar en calaixos i calaixeres, com a fenomen aïllat que cal estudiar i preservar. La lectura dels textos i els autors que s'analitzen des de perspectives teòriques i comparatistes se situa de forma naturalíssima en el territori de la literatura, sense més afegitons, connotacions o adjectius: literatura catalana, certament, però abans que res i sobretot, literatura.

Antoni Martí Monterde, en el seu article «**La muntanya de Montserrat: Al·legoria crítica en J. W. Goethe, C.-A. Sainte-Beuve i Ernst Robert Curtius**», basteix una afinada reflexió teòrica a partir d'uns materials que d'entrada podrien semblar destinats a protagonitzar tot just una entretingudíssima curiositat erudita. Converteix les poesies, les mitificacions i les reflexions que van fer J. W. Goethe, C.-A. Sainte-Beuve i Ernst Robert Curtius a partir del paisatge de les muntanyes de Montserrat en un recorregut sobre la reformulació de la idea de crítica literària i de literatura comparada. D'una manera insospitada, en aquest recorregut la tradició cultural catalana va obtenir un protagonisme en la transformació de la idea de *Weltliteratur*.

Margalida Pons en el seu article «**Emocions proscriutes: escriptura, gènere, afectes i algunes veus de la poesia catalana contemporània**» situa just en la cruïlla que hi ha entre la teoria dels afectes i els estudis feministes una reflexió sobre les transformacions en l'expressió de les emocions en algunes poetes catalanes contemporànies, com ara Maria Sevilla, Dolors Miquel, Maria Antònia Massanet, Antonina Canyelles, Raquel Santanera, Laia Carbonell, Laia Martínez i Lopez, Àngels Gregori o Glòria Coll. Parteix de les nocions d'*outlaw emotion* (Jaggar) i *ugly feeling* (Ngai) i les combina amb les contribucions d'altres teòriques (Ahmed, Illouz, Langle de Paz...). L'emoció, l'excés, la incontinència i la *jouissance* s'entenen en aquest plantejament com a fonts de coneixement i com a instàncies productores d'agència, potencialment revolucionàries.

William Viestenz analitza a «**Sacred Contagion: Illness and the Origins of Community in Blai Bonet's El mar**» de quina manera la representació de la malaltia i la violència en la novel·la de Blai Bonet desplega una meditació sostinguda sobre el concepte del sagrat. Com argumenta Viestenz, Blai Bonet apunta al sentiment religiós entès com a component principal de l'existència, en el context històric de l'*esfondrament total* de l'Espanya franquista. Més enllà de les tipificacions d'*El mar* com a «novel·la catòlica», s'hi estudien les afinitats que es poden detectar entre les interpretacions de Blai Bonet i les reflexions post-secularistes de Georges Bataille.

A partir de l'anàlisi de l'obra teatral *Kingdom* (2018), de l'Agrupación Señor Serrano, Marta Duran Arranz, planteja en l'article «**Kingdom: un teatre postdramàtic polític?**» la confluència tangible de dos paradigmes teòrics que, en les seves formulacions doctrinals més ortodoxes, han tendit a presentar-se com a excloents i del tot oposats. Marta Duran Arranz considera que l'obra *Kingdom* (2018) permet justament contemplar alhora la presència productiva tant del marc del «teatre polític» com el del «teatre postdramàtic». La lectura minuciosa de la densitat semiòtica de les *performances* de l'obra analitzada es projecten cap a l'esfera teòrica, establint un diàleg amb crítics com ara Hans Thies Lehmann.

S'inclou també en aquest dossier la redifusió en versió revisada i ampliada del «**Manifest Caníbal**», de Max Basora, publicat inicialment en el primer número de la revista *Carn de Cap* (2019) que impulsen Borja Bagunyà i Lana Bastasic des de l'escola Bloom. El «Manifest Caníbal» de Max Basora s'inspira directament en el «Manifesto Antropófago» impulsat per Oswald de Andrade al Brasil dels anys 1920. A partir de la paradoxal represa del model clàssic de manifest d'avantguarda (i?), Max Basora es mou en el territori fèrtil i fronterer de l'assaig, la invenció i la paròdia, en un text que alhora és una lúcida i esmolada reflexió sobre

les condicions de l'escriptura literària en català, sobre les lleis no escrites i les escrites, sobre les constriccions, les implicacions verbals, retòriques i polítiques, i sobre les normes de la tribu que cal saber esquivar. El «Manifest Caníbal» menja de tot: es presenta com un «gentil clatellot» però dispara uns quants dards enverinats, i col·loca en el buc algunes càrregues de profunditat, amb una proposta literària provocativa, alhora cantada en falset i amb dicció impostada, que la seva posada en pràctica opera a temps real el seu desmuntatge en directe.

El dossier es clou amb la nota crítica d'Abel Cutillas «**Quanta, quanta posguerra. El moment polític de la cultura**», una reflexió que trenca la cantarella habitual sobre les perioditzacions, les pressuposicions i els benentesos que ens han arribat fins ara. I sobre tot planteja nous escenaris, noves esferes crítiques i creatives. Amb una estil assagístic germinal, es dispara alhora en totes direccions, i obre territoris per a les ulteriors reflexions que desvetlla. Parteix de la constatació que el sistema literari català comença a sortir de la letargia d'acceptació mesella d'una posició subalterna i residual. A partir de les teories de la cultura que proposa Peter Sloterdijk a *Esferes*, planteja la naturalesa relacional de les atmosferes culturals, i diagnostica el trànsit des d'una tendència compulsiva i heretada a la jivarització auto-induïda cap a la circulació de noves ambicions i noves alçades.

Ja fora del dossier monogràfic, en la secció miscel·lània, s'apleguen en aquest número de la revista tres aportacions més. Alfonso A. Gracia Gómez, en el seu article «**La escritura del psicoanálisis: claves literarias de la *Deutung* freudiana**» parteix de les analogies que hi ha entre l'acte d'escriptura i la pràctica de l'associació lliure, i constata com l'escriptura literària es pot convertir en un model de l'anàlisi freudiana. María del Mar Rodríguez Zárate, en el seu article «**Un Lorca-bot en Nueva York: implicaciones de la inteligencia artificial en la poesía y figura de Federico García Lorca**» analitza les ressonàncies entre l'obra del poeta i el projecte *IP Poetry: A Robot-Poet in New York* (2008), de l'artista visual argentí Gustavo Romano. Finalment Yasmina Romero Morales, en el seu article «**La aplicabilidad metodológica de los conceptos de estereotipo, ambivalencia, tercer espacio y mimetismo de Homi K. Bhabha en el análisis de la narrativa colonial**» planteja un model d'anàlisi literària que permet aprofundir les propostes d'Edward W. Said respecte a les identitats híbrides i les subversions a l'autoritat colonial, concretant la seva proposta en ficció de temàtica marroquina.

Manel Ollé (Coord.)
Universitat Pompeu Fabra

EDITORIAL

en-

Catalan literary thought: Critical reflections

“Puix que parla català, vejam què diu”
(Joan Fuster)

Diverse yet singular, the essays gathered in this monograph share at the same time some common traits that are worth pausing on, even if they may seem obvious. To begin with, all of them are happily departed from the closed-off tradition that, during some decades, used to define Catalan literary studies, and which was driven by a philological, historicist, positivist, bio-bibliographic and taxonomic impulse. Those years were marked by the historical demands laid out by the discourses of normalization and resistance. The goal was to meet the demands by ignoring them, looking instead for legitimizing comparisons with international labels: what followed was a process that rearranged, organized in periods, and sometimes discarded texts from the corpus of Catalan literary studies, with the aim of establishing a canonical literary narrative that responded to the most urgent needs of the nation. Literature was awarded a symbolic weight that, rather than elevating it, actually served to constrain it, to instrumentalize it and to over-define it in front of potential readers

Today, only distant echoes of this tradition remain. On the opposite side of the literary haberdashery, which is full of drawers, labels, and little boxes in perfect order, there were some who, with good critical sense, preferred to follow their own path (for example, Joan Fuster) and also others who tried to import the latest and most up-to-date trends in theory taking place abroad, sometimes with proposals that were too schematic or mimetic and which, despite their good intentions, had little chance of success. There was also a certain tendency to generate inscrutable jargons that buried literature under layers of self-referential opacity.

Today, what used to be mere attempts, epic and isolated voices, marginal trends, odd and innovative research groups, and lucid views that came from the most unfettered sector of Catalan studies, are becoming the general trend. All the articles in this monograph display a theoretical tension that locates

aesthetic, critical and political reflections that are taking place in larger and cross-sectional conversations. Without blurring the limits, the readings, debates, texts and authors gathered here establish connections with other interpretive frameworks that are showing to be very productive in other environments. This does not mean, however, that we will be lost in a foggy, artificial, and presumably cosmopolitan place. The essays gathered here are firmly rooted and specific, but they go beyond that framework of Catalan literature as a rarity and an oddity that should be kept in chests and drawers, an isolated anomaly that should be studied and preserved. The readings of the texts and authors analysed here from theoretical and comparatist perspectives are naturally grounded in the field of literary studies, without requiring further add-ons, connotations or adjectives: it is Catalan literature, no doubt, but above all it is, simply, literature.

In his essay **“La muntanya de Montserrat: al·legoria crítica en J. W. Goethe, C. -A. Sainte-Beuve i Ernst Robert Curtius”**, Antoni Martí Monterde constructs a precise critical reflection using materials that, at first sight, could have seemed conducive only to an entertaining scholarly curiosity. He takes the poems, myths and reflections that J. W. Goethe, C.A. Sainte-Beuve and Ernst Robert Curtius wrote inspired by the landscape of the Montserrat mountain range, and turns them into an overview of the different reformulations of the notions of literary criticism and comparative literature. In a surprising way, this journey across the Catalan cultural tradition had an important role in the transformation of the idea of *Weltliteratur*.

In **“Emocions proscrietes: escriptura, gènere, afectes i algunes veus de la poesia catalana contemporània”**, Margalida Pons works at the crossroads between affect theory and gender studies to offer a reflection on the transformations in the expression of affects that can be observed in some contemporary Catalan women poets, such as Maria Sevilla, Dolors Miquel, Maria Antònia Massanet, Antonina Canyelles, Raquel Santanera, Laia Carbonell, Laia Martínez i Lopez, Àngels Gregori and Glòria Coll. Drawing from the notions of *outlaw emotion* (Jaggar) and *ugly feeling* (Ngai), Pons combines them with the work of other theorists (Ahmed, Illouz, Langle de Paz...) and offers a conceptualization of emotion, excess, incontinence and *jouissance* as sources of knowledge that can also enable agency and are, potentially, revolutionary.

In **“Sacred Contagion: Illness and the Origins of Community in Blai Bonet’s *El mar*”** William Viestenz analyses the ways in which the representation of illness and violence in Blai Bonet’s novel offers a sustained reflection on the notion of sacredness. Bonet considers religious feeling as a key component of existence in the historical context of the *total collapse* of Francoist Spain. Beyond the labelling of *El mar* as a “Catholic novel”, the essay delves on the affinities that can be identified between the interpretations by Blai Bonet and the post-secular reflections by Georges Bataille.

The essay **“Kingdom: un teatre postdramàtic polític?”** is an analysis of the play *Kingdom* (2018), by Agrupación Señor Serrano, where Marta Duran Arranz lays out the tangible convergence of two theoretical paradigms that, in their most orthodox formulations, have usually been presented as opposite and mutually exclusive. Duran Arranz argues that the play *Kingdom* displays both the tenets of “political theatre” and of “postdramatic theatre” in a productive way. A detailed reading of the semiotic depth of the play’s performances projects itself to the theoretical sphere, establishing a dialogue with critics such as Hans Thies Lehmann.

The monograph also includes a revised and extended version of the **“Manifest Caníbal”**, by Max Basora, originally published in the first issue of the journal *Carn de Cap* (2019), spearheaded by Borja Bagunyà and Lana Bastasic at the Escola Bloom. Basora’s “Manifest Caníbal” is inspired by Oswald de Andrade’s “Manifesto Antropófago”, published in Brazil in the 1920s. In a paradoxical revisitation of the classical

essay, fiction, and parody, and produces a text that is a lucid and sharp reflection on the circumstances of literary writing in Catalan, on the unwritten and written rules, the constraints, the verbal, rhetorical and political implications, and on the norms of “the tribe” that one should avoid. The “Manifest Caníbal” eats everything: it presents itself as a “gentle slap to the back of the head” but it shoots some poisoned arrows, a provocative literary experiment that includes some measure of depth and at the same time is delivered in falsetto and with an affected diction, thus dismantling itself in real time in the very act of its praxis.

The monograph concludes with a critical note by Abel Cutillas “**Quanta, quanta posguerra. El moment polític de la cultura**”, a reflection that breaks with the monotonous singsong about literary periods and the assumptions and agreements that have been the norm so far. Above all, it considers new scenarios and new critical and creative spheres. With a seminal essayistic style, the text shoots in all directions, and opens new avenues for further research. It begins with the assessment that the Catalan literary system is beginning to free itself from its lethargic acceptance of a subaltern and marginal position. Drawing from the theories of culture enunciated by Peter Sloterdijk in *Spheres*, the text argues for the relational nature of cultural environments and diagnoses a transition from the inherited and compulsive tendency to self-induced reduction towards new ambitions and new heights.

The miscellaneous section adds three more essays to this issue #22. In “**La escritura del psicoanálisis: claves literarias de la *Deutung freudiana***”, Alfonso A. Gracia Gómez looks at the analogies between the act of writing and the praxis of free association, and argues that literary writing can be a model for Freudian analysis. In “**Un Lorca-bot en Nueva York: implicaciones de la inteligencia artificial en la poesía y figura de Federico García Lorca**”, María del Mar Rodríguez Zárte analyses the resonances between Lorca’s poetry and the project *IP Poetry: A Robot-Poet in New York* (2008), by the Argentine visual artist Gustavo Romano. Finally, Yasmina Romero Morales’s essay, “**La aplicabilidad metodológica de los conceptos de estereotipo, ambivalencia, tercer espacio y mimetismo de Homi K. Bhabha en el análisis de la narrativa colonial**”, offers a model for literary analysis that delves deeper into Edward W. Said’s formulations of hybrid identities and subversions of colonial authority, and applies it to literary fiction dealing with Moroccan themes.

**Manel Ollé (Coord.)
Universitat Pompeu Fabra**

EDITORIAL

es-

Pensamiento literario catalán: reflexiones críticas

“Puix que parla català, vejam què diu”
(Joan Fuster)

Los ensayos que se reúnen en este monográfico, por completo diversos y singulares, presentan algunas características comunes, que no por evidentes dejaremos de reseñar. De entrada, todos se sitúan felizmente muy alejados del enclave filológico, historicista, positivista, biobibliográfico y taxonómico que definió durante algunas décadas el tono dominante de los estudios literarios catalanes. Fueron años marcados por las urgencias históricas de los discursos del «resistencialismo» y de la normalización. Se trataba de suplir las deficiencias procurando pasarlas por alto, buscando equiparaciones legitimadoras mediante etiquetas internacionales: encaminar, periodizar y distinguir con el objetivo de canonizar la narrativa literaria más adecuada para las necesidades perentorias del país. Se le otorgaba a la literatura una carga simbólica que parecía encumbrarla, pero que, en la práctica, la disecaba, la instrumentalizaba y la connotaba de cara a los lectores potenciales.

Hoy de todo eso perviven únicamente algunos ecos fantasmales. En el revés de la mercería literaria, repleta de cajones, etiquetas y cajitas ordenadas, ya existía quien, con buen criterio crítico, iba a la suya (como, por ejemplo, Joan Fuster) y también quien trataba de importar las fascinaciones más a la page de la teoría internacional, a veces mediante propuestas esquemáticas y miméticas, con más buena voluntad que resultados plausibles, y con una cierta tendencia a generar unos argots inextricables, que barnizaban la literatura con capas de opacidad autorreferencial.

Lo que antes habían sido probaturas, voces épicas y aisladas, tendencias marginales, escasos grupos de investigación innovadores y lúcidas miradas lejanas de la catalanística más liberada, ahora comienza a señalar el tenor general. En todos los artículos de este monográfico late una tensión teórica que sitúa las reflexiones estéticas, críticas y políticas que se plantean en ellos en el epicentro de una conversación más amplia y transversal. Sin desdibujar los contornos, las lecturas, los debates, los libros y los autores

que se convocan en estos artículos se proyectan hacia marcos interpretativos que conversan con los de otros lares. Sin embargo, no hace falta preocuparse de que podamos perdernos en un no lugar brumoso, plastificado y presuntamente cosmopolita. Echando raíces en la concreción, estos ensayos sobrepasan los marcos de la literatura catalana entendida como rareza y curiosidad que debe contenerse en cajones y cajoneras, como fenómeno aislado que debe estudiarse y preservarse. La lectura de los textos y los autores que se analizan desde perspectivas teóricas y comparatistas se sitúa de forma naturalísima en el territorio de la literatura, sin más añadidos, connotaciones o adjetivos: literatura catalana, ciertamente, pero antes que nada y sobre todo literatura.

Antoni Martí Monterde, en su artículo «**La muntanya de Montserrat: Al·legoria crítica en J. W. Goethe, C.-A. Sainte-Beuve i Ernst Robert Curtius**», construye una reflexión teórica afinada a partir de unos materiales que podría parecer, de entrada, destinados a protagonizar exclusivamente una entretenidísima curiosidad erudita. Convierte los poemas, las mistificaciones y las reflexiones que realizaron J. W. Goethe, C.-A. Sainte-Beuve y Ernst Robert Curtius a partir del paisaje de las montañas de Montserrat en un recorrido sobre la reformulación de la idea de crítica literaria y de literatura comparada. De manera insospechada, en este recorrido la tradición cultural catalana obtuvo un papel protagónico en la transformación de la idea de *Weltliteratur*.

Margalida Pons en su artículo «**Emocions proscrietes: escriptura, gènere, afectes i algunes veus de la poesia catalana contemporània**» sitúa justo en la intersección entre la teoría de los afectos y los estudios feministas una reflexión sobre las transformaciones de la expresión de las emociones en algunas poetisas catalanas contemporáneas, como, por ejemplo, Maria Sevilla, Dolors Miquel, Maria Antònia Massanet, Antonina Canyelles, Raquel Santanera, Laia Carbonell, Laia Martínez i Lopez, Àngels Gregori o Glòria Coll. Parte de los conceptos de *outlaw emotion* (Jaggar) y *ugly feeling* (Ngai) y los combina con las contribuciones de otras teóricas (Ahmed, Illouz, Langle de Paz...). La emoción, el exceso, la incontinencia y la *jouissance* se entienden en este planteamiento como fuentes de conocimiento y como instancias productoras de agencia, potencialmente revolucionarias.

William Viestenz analiza en «**Sacred Contagion: Illness and the Origins of Community in Blai Bonet's El mar**» de qué forma la representación de la enfermedad y la violencia en la novela de Blai Bonet despliega una meditación sostenida sobre el concepto de lo sagrado. Como argumenta Viestenz, Bonet apunta al sentimiento religioso entendido como un componente principal de la existencia, en el contexto histórico del *hundimiento total* de la España franquista. Superando las tipificaciones de *El mar* como «novela católica», se estudian las afinidades que es posible detectar entre las interpretaciones de Blai Bonet y las reflexiones postsecularistas de Georges Bataille.

A partir del análisis de la obra teatral *Kingdom* (2018), de la Agrupación Señor Serrano, Marta Duran Arranz, plantea en el artículo «**Kingdom: un teatre postdramàtic polític?**» la confluencia tangible de dos paradigmas teóricos que, en sus formulaciones doctrinales más ortodoxas, han tendido a presentarse como excluyentes y por completo contrapuestos. Marta Duran Arranz considera que la obra *Kingdom* (2018) permite justamente contemplar al mismo tiempo la presencia productiva tanto del marco del «teatro político» como del «teatro posdramático». La lectura minuciosa de la densidad semiótica de las *performances* de la obra analizada se proyecta hacia la esfera teórica, estableciendo un diálogo con críticos de la talla de Hans Thies Lehmann.

Este monográfico incluye también la redifusión en versión revisada y ampliada del **«Manifest Caníbal»**, de Max Basora, publicado inicialmente en el primer número de la revista *Carn de Cap* (2019) que impulsan Borja Bagunyà y Lana Bastasic desde la Escuela Bloom. El «Manifest Caníbal» de Max Basora se inspira directamente en el «Manifiesto Antropófago» impulsado por Oswald de Andrade en el Brasil de los años 1920. A partir de la recuperación paradójica del modelo clásico de manifiesto de vanguardia (¿?), Max Basora se mueve en el territorio fértil y fronterizo del ensayo, la invención y la parodia, en un texto que es, al mismo tiempo, una reflexión lúcida y afilada sobre las condiciones de la escritura literaria en catalán, sobre las leyes no escritas y las escritas, sobre las constricciones, las implicaciones verbales, retóricas y políticas, y sobre las normas de la tribu que es imprescindible saber esquivar. El «Manifest Caníbal» come de todo: se presenta como un «coscorrón gentil», pero dispara unos cuantos dardos envenenados y se coloca en el buche algunas cargas de profundidad, con una propuesta literaria provocadora, cantada al mismo tiempo en falsete y con dicción impostada, de tal forma que su puesta en práctica opera en tiempo real su propio desmontaje en directo.

El monográfico concluye con la nota crítica de Abel Cutillas **«Quanta, quanta posguerra. El moment polític de la cultura»**, una reflexión que da por tierra con los plañidos habituales acerca de las periodizaciones, las suposiciones y los presupuestos que nos han traído hasta hoy. Y, sobre todo, plantea nuevos escenarios, nuevas esferas críticas y creativas. Con un estilo ensayístico germinal, se dispara simultáneamente en todas direcciones, y abre territorios para desarrollar las reflexiones ulteriores que desvela. Comienza constatando que sistema literario catalán ha empezado a salir de la letargia de aceptación insensible de una posición subalterna y residual. A partir de las teorías de la cultura que propone Peter Sloterdijk en *Esferas I*, plantea la naturaleza relacional de las atmósferas culturales, y diagnostica el tránsito desde una tendencia compulsiva y heredada a la jibarización autoinducida hacia la circulación de nuevas ambiciones y nuevos apogeos.

Por fuera del dossier monográfico, en la sección miscelánea, se recogen en este número de la revista tres aportaciones. Alfonso A. Gracia Gómez, en su artículo **«La escritura del psicoanálisis: claves literarias de la *Deutung* freudiana»** parte de las analogías que existen entre el acto de escritura y la práctica de la asociación libre, y constata que la escritura literaria puede convertirse en un modelo de la analítica freudiana. María del Mar Rodríguez Zárata, en su artículo **«Un Lorca-bot en Nueva York: implicaciones de la inteligencia artificial en la poesía y figura de Federico García Lorca»** analiza las resonancias entre la obra del poeta y el proyecto *IP Poetry: A Robot-Poet in New York* (2008), del artista visual argentino Gustavo Romano. Finalmente, Yasmina Romero Morales, en su artículo **«La aplicabilidad metodológica de los conceptos de estereotipo, ambivalencia, tercer espacio y mimetismo de Homi K. Bhabha en el análisis de la narrativa colonial»** plantea un modelo de análisis literario que permite profundizar en los postulados de Edward W. Said respecto de las identidades híbridas y las subversiones a la autoridad colonial, concretando su propuesta en obras de ficción con temática marroquí.

**Manel Ollé (Coord.)
Universitat Pompeu Fabra**

Trad. al castellano: Paula Meiss